

1 Tema: GLOBALUS PILIETIŠKUMAS

Pokyčius galime paskatinti įvairia veikla, tačiau pirmiausia turime suprasti, kad nesvarbu ką darytume – arba ko nedarytume – viskas vienaip ar kitaip paveiks visų žmonių gyvenimą ir jo kokybę. Ir net jei galvosime, kad esame per maži, jog būtume reikšmingi, mes turime suprasti, kad kiekvienas esame to paties pasaulio dalis. Mes kiekvienas naudojame gamtos išteklius, kuriame santykius, siekiame užsibrėžtų tikslų, todėl nebūti supančios aplinkos dalimi yra tiesiog neįmanoma. Suvokdami tai, galime sau kelti klausimą: kaip geriausiai galėčiau įsitraukti į tai, kas vyksta aplinkui?

Būkime aktyviais piliečiais! Darykime pokyčius! Pats geriausias būdas įgalinti tam moksleivius – tai užduoti jiems teisingus klausimus, vedančius prie veiksmų ir pokyčių.

Socialinis darbuotojas iš Šiaurės Amerikos Fran Peavey sukūrė strateginių klausimų metodą. Šis metodas įgalina veikti ir būti kūrybiškais. Metodas sudarytas iš atvirų klausimų, kurie skatina kitaip mąstyti ir strateguoti veiksmus. Pateikiant strateginius klausimus tam tikra nuoseklia logine seka, moksleiviai skatinami įvertinti, analizuoti situaciją ir yra įgalinami savo susirūpinimą paversti konkrečiais veiksmais.

Strateginių klausimų šeimą sudaro šios dalys:

- apžvalginiai klausimai;
- jausmų klausimai;
- vizijos klausimai;
- pokyčių klausimai;
- alternatyvų vertinimas;
- asmeninis įsivertinimas ir palaikymo klausimai;
- asmeninių veiksmų klausimai;

Strateginis klausinėjimas nėra manipuliacija kitais. Šį metodą naudojantis mokytojas neturėtų galvoti, jog taip padės moksleiviams suprasti ką ir kaip jie turėtų daryti. Mokytojas labiau yra klausinėtojas, kurio mokymas yra orientuotas į patį moksleivį.

Strateginis klausinėjimas gali būti naudojamas įvairiuose pokalbiuose ir situacijose. Svarbiausia prisiminti, kad turite būti atviri ir pasiruošę naujoms alternatyvoms ir vengti klausimų, kurių atsakymai yra taip/ne. Visuomet ieškokite kelių alternatyvų, net jei nesate labai plačių pažiūrų žmogus, šis metodas gali padėti jums ugdyti atviro ir laisvo žmogaus įpročius.

1a užduotis „Socialiniai pokyčiai mokykloje“

Moksleiviai diskutuos grupėse pagal pateiktus klausimus apie ateitį, sprendžiant socialines mokyklos problemas. Jie analizuos situaciją ir susiplanuos asmeninius veiksmus, kurių reikia, kad įvyktų pokyčiai.

 Darnaus vystymosi įgūdžiai	Perspektyvos matymo kompetencija; Normų suvokimo kompetencija; Strateginio mąstymo kompetencija; Savęs suvokimo kompetencija.
 Pamokos	Kalbos; Psichologija; Etika; Istorija.
 Patarimai ir rekomendacijos	Jei norite suprasti klausimų svarbą ir norite būti geri klausinėtojai, pradėkite nuo šios užduoties. Ji gali motyvuoti moksleivius pradėti pokyčius. Nepamirškite, kad ši užduotis taip pat reikalauja būti geru klausytoju.
 Priemonės	Klausimų sąrašas; Rašikliai ir popierius.

INSTRUKCIJA: Pasiruoškite darbui grupėse. Priklausomai nuo poreikio (galima apie tai paklausti moksleivių) pasirinkite socialinę problemą (patyčios, smurtas, narkotikai ir alkoholis, neplanuotas nėštumas) jūsų mokykloje, sukurkite pasitikėjimo atmosferą, pasiruoškite klausytis ir klausti. Pavyzdžiui: mokyklos taryba nori sužinoti moksleivių nuomonę apie emocinę atmosferą mokykloje ir kaip ją pagerinti, kad kiekvienas jaustųsi labiau priimtas, galėtų išreikšti save.

Susiskirstykite į grupes, kuriose dirbsite (po 4 – 6 asmenis). Kiekvienai grupei nuosekliai paduokite klausimų sąrašo dalis ir pakvieskite diskutuoti tarpusavyje. Pirmiausiai pateikite pirmą dalį klausimų – 1. Apžvalginiai klausimai. Po diskusijos mažose grupelėse paprašykite, kad vienas moksleivis iš grupelės pasidalintų savo nuomone su visais.

Toliau duokite sekančią dalį klausimų – 2. Jausmų klausimai. Paprašykite vėl diskutuoti grupelėse ir taip nuosekliai pateikite ir aptarkite visas klausimų dalis iki dalies – 7. Asmeniniai moksleivių veiksmai.

Priklausomai nuo temos, jūs galite praplėsti ar susiaurinti klausimų grupes, tačiau nepamirškite išlaikyti nuoseklios klausimų grupių sekos.

Klausimų sąrašas su atskiromis dalimis:

1 Apžvalginiai klausimai

*Ką žinote apie problemą?
Ką matėte, girdėjote?
Kaip sužinojote?
Ką tikrai žinote ir dėl ko nesate įsitikinę?
Ką kiti galvoja/kalba apie visa tai?
Kaip tai, kas vyksta įtakoja aplinką?
Kas, kokia grupė galėtų įtakoti problemą?*

2 Jausmų klausimai

*Kaip tu jautiesi dėl šios problemos?
Kaip ši problema įtakoja tavo gerą fizinę ir psichinę sveikatą?
Kaip ši problema įtakoja tavo jausmus šeimoje?
Kaip ši problema įtakoja tavo jausmus šalies, mokyklos atžvilgiu?*

3 Vizijos klausimai

*Kiek ši problema tavo gyvenime yra svarbi?
Kaip tu norėtum, kad esama situacija pasikeistų?
Jei tu norėtum revoliucinių pokyčių, kas tai būtų?*

4 Pokyčių klausimai

*Ko reikty, kad esama situacija pasikeistų į tą, kurios nori savo vizijoje?
Kas konkrečiai turi pasikeisti?
Kaip galėtų šie pokyčiai atsirasti? Įvardink kiek galima daugiau visokių būdų.*

5 Alternatyvų vertinimas

*Kaip pirma įvardinta problemos sprendimo alternatyva viską pakeistų?
Koks būtų aplinkos pokytis?
Kaip pasiektumėt tikslą? Kokie kiti būdai?
Apsvarstykite kiekvienos alternatyvos pasekmes:
Kaip pirmoji alternatyva įtakotų kitus tavo grupėje (mieste ir pan.)?
Kaip įtakotų visą aplinką?
Įvertinkite galimas kliūtis:
Ką reikia pakeisti, kad įvyktų „A“ alternatyva?
Kas bendruomenėje/mokykloje trukdytų siekti tikslo?*

6 Asmeninis įsivertinimas ir palaikymo klausimai

*Ko reikty, kad tu pats dalyvautum pokyčiuose?
Ką tu norėtum daryti ir kas būtų naudinga daryti, kad šie pokyčiai prasidėtų?
Kokios tau reikia pagalbos iš šalies, kad prisidėtum prie šių pokyčių?*

7 Asmeninių veiksmų klausimai

*Su kuo tau reikėtų pasikalbėti apie savo viziją?
Kokie bus tavo pirmi žingsniai?
Kaip gali įtraukti kitus?*

Užduotis sukurta naudojant „šeimos“ klausimus iš Fran Peavey (1994) „Gyvybės malonė: socialinių pokyčių esmė“.

Refleksijai galite užduoti kelis papildomus klausimus.

Klausimai:

- Ką galvojate apie strateginių klausimų procesą? Ar buvo sudėtinga?
- Ar pajautėte unikalų bendravimo būdą? Kodėl?
- Ar šis procesas padėjo jaustis labiau užtikrintais dėl ateities?
- Ar po dalyvavimo strateginių klausimų procese jaučiatės labiau linkę prisidėti prie problemos sprendimo ir veikti?

1b užduotis „Buvimas savimi ir identitetas“

Moksleiviai analizuos pateiktas nuotraukas dalindamiesi savo patirtimi apie įvairiausias gyvenimiškas situacijas. Jie aptars savo ir kitų gyvenimo būdą ir jo įtaką supančiai aplinkai bei visam pasauliui.

 Darna us vystymosi įgūdžiai	Sisteminio mąstymo kompetencija; Bendradarbiavimo kompetencija; Kritinio mąstymo kompetencija.
 Pamokos	Istorija; Matematika; Literatūra; Geografija.
 Patarimai ir rekomendacijos	Jei turite nedaug laiko, užduoties atlikimui galite pasirinkti tik kelis paveikslėlius arba tuos, kurie jums tinka. Taip pat galite naudoti savo asmenines nuotraukas pagal tai, kokią temą klasėje analizuojate.
 Priemonės	Nuotraukos iš 9 priedo; 1–6 nuotraukos.

Kas paverčia mus žmonėmis?

INSTRUKCIJA: Parodykite moksleiviams nuotrauką Nr. 1 ir nupasakoję situaciją užduokite klausimus.

Lao Tse, Konfucijus, Buda, Mozė, Kristus ir Mohamedas kalbėjo apie žmogiškumo neapčiuopiamumą, dvasinius poreikius bei individo ir bendruomenės santykį. Šiandieninė visuomenė taip pat skiria daug dėmesio ne tik materialiams, bet ir nematerialiems dalykams. Programa 2030 ir Darna us vystymosi tikslai pabrėžia teisingumo, doros, tolerancijos, pagarbos, orumo, empatijos, rūpestingumo, įsipareigojimų ir solidarumo vaidmenį.

Klausimai:

- Ar kyla minčių apie kokius nors poreikius žiūrint į nuotrauką Nr. 1?
- Kaip jaučiatės kai kas nors jūsų negerbia?
- Ar klasės mokiniai tolerantiški vienas kitam?
- Ar galėtumėt pasakyti pavyzdį, kai klasėje buvo jautriai sureaguota kieno nors atžvilgiu?

Nuotrauka Nr. 1, šaltinis: Lina Straukė

Atgal prie esmės

INSTRUKCIJA: Parodykite moksleiviams nuotrauką Nr. 2 ir nupasakoję situaciją užduokite klausimus.

„Pakankamai“ – sąvoka, kuri paprastai reiškia „turėti tiek, kiek reikia, bet ne per daug“ arba „gyventi turint ribas“. Tačiau sąvokos „pakankamai“, kaip ir sąvokų „vidutiniškai“, „perdėtai“, „prabangiai“, reikšmės suvokimas keičiasi priklausomai nuo laikmečio. Kai kurie žmonės šiandien pakankamumą supranta kaip „kažko atsisakymą“ ar pasiaukojimą, kitiems tai būtų gyvenimas turint aiškias galimybių ribas.

Klausimai:

- *Kokias galimybių ribas atspindi nuotrauka Nr. 2?*
- *Jei galėtum pasirinkti daryti vieną dalyką, kuris nėra tavo kasdieninė veikla, kas tai būtų?*
- *Kaip tu nusprendi, kas tau gyvenime yra svarbiausia?*

Nuotrauka Nr. 2, šaltinis: Leonid Smulskiy

Ilgas gyvenimas

INSTRUKCIJA: Parodykite moksleiviams nuotrauką Nr. 3 ir nupasakoję situaciją užduokite klausimus.

Remiantis 2014 m. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, jei esate gimęs Nigerijoje ar Čado respublikoje, jūsų gyvenimo trukmė lyginant su kitų šalių gyventojais bus gerokai trumpesnė. Jei gimėte Japonijoje ar Islandijoje, priklausote ilgiausiai gyvenančių žmonių grupei.

Klausimai:

- *Remiantis nuotrauka Nr. 3, aptarkite teigiamus tokios idėjos aspektus: „Kiekvienas turėtų gyventi ten, kur galėtų gyventi ilgai“.*
- *Aptarkite neigiamus šios idėjos įgyvendinimo aspektus ir galimas problemas.*
- *Pagalvokite ir pasakykite, ką būtų įdomu sužinoti, išsiaiškinti svarstant šią idėją.*
- *Koks jausmas būti sulaukusiame 100 metų amžiaus? Kaip atrodytų tavo diena, jei tu būtum tokio amžiaus?*

INuotrauka Nr. 3, šaltinis: Colourbox.com

Aš – pasaulio pilietis?

INSTRUKCIJA: Parodykite moksleiviams nuotrauką Nr. 4 ir nupasakoję situaciją užduokite klausimus.

Yra žmonių, kurie teigia, kad šiandienos jaunimas turi daug skirtingų tapatumų. Yra ir tokių, kurie teigia, kad jaunimui kaip tik trūksta esminio savo tapatumo suvokimo ir todėl šiandienos jaunimas elgiasi taip, kaip jiems patogiau pagal aplinkybes.

Klausimai:

- *Žiūrėdami į nuotrauką Nr. 4, pasakykite, ką galvojate apie teiginį: „Žmonės turėtų ugdyti ne tik savo asmeninį identitetą, bet ir globalų savo suvokimą“.*
- *Ką išvelgiate teigiamo galvodami apie šią idėją?*
- *Ką išvelgiate neigiamo, kokios galimos su šia idėja susijusios problemos?*
- *Ką būtų įdomu sužinoti, išsiaiškinti svarstant šią idėją?*

Nuotrauka Nr. 4, šaltinis: Lewis Akenji

Skirtingas gyvenimo būdas

INSTRUKCIJA: Parodykite moksleiviams nuotraukas Nr. 5 ir nupasakoję situaciją užduokite klausimus.

Žmonės pasirenka labai skirtingus gyvenimo būdus. Kartais jų gyvenimai gali būti labai įkvepiantys ir taip yra dėl pačių įvairiausių šių žmonių padarytų dalykų. Apsvartykite, kokį gyvenimo būdą pasirinko kiekvienas asmuo nuotraukose Nr. 5. Motina Teresė – sužavėjusi daugelį savo labdaringa veikla. Pirmoji misija į mėnulį 1969 m. liepą, Apollo 11 komanda: iš kairės į dešinę Neil Armstrong, Michael Collins ir Buzz Aldrin. Baltijos šalių prezidentai (2018 m.): Dalia Grybauskaitė (Lietuva); Kersti Kaljulaid (Estija); Raimonds Vejonis (Latvija).

Klausimai:

- *Koks šių asmenų gyvenimo būdas? Kuo jie panašūs?*
- *Kaip galvojate, kokie jų, kaip vartotojų, kasdieninio gyvenimo įpročiai?*
- *Kaip galėtumėte nupasakoti savo gyvenimo būdą?*

Nuotraukos Nr. 5, šaltinis: Wikimedia Commons

Moksleiviai gali būti suskirstyti į mažesnes grupes. Kiekviena grupelė pasirenka nuotrauką asmens, kurio profesija labiausiai patinka. Pirmiausiai grupė turi paruošti trumpą istoriją apie pasirinktą asmenį, o kiekvienai komandai pristačius pasirinkto asmens istoriją, galima visiems kartu diskutuoti apie tai, kokie šių žmonių, kaip vartotojų, įpročiai ir kaip jie skiriasi.

Jei būčiau karalius

INSTRUKCIJA: Parodykite moksleiviams nuotrauką Nr. 6 ir nupasakoję situaciją užduokite klausimus.

Egiptas, Mesopotamija, Kinija, Indija, Roma turėjo išvystytą ekonominę sistemą, kuri tuo metu viršijo dabartinius darnumo reikalavimus, tačiau visuomenė buvo pasidalinusi. Dalis žmonių – turtingi, kiti – vargšai ir tik nedaugelis priklausė viduriniajai klasei. Aukštesnei klasei buvo priimta manyti, kad ji turi „įgimtas teises“ ar „Dievo dovaną“ vartoti visuomeninius išteklius, kad patenkintų savo prabangos poreikius.

Klausimai:

- *Ar galėtumėt atrasti nuotraukų su žmonėmis, kurie taip gyvena ir šiandien?*
- *Ką reiškia „būti lygiu su kitais“? Ar tai realu?*
- *Kaip norėtumėt, kad esama situacija pasikeistų?*
- *Jei norėtume kardinalių pokyčių, ką turėtume daryti?*

Nuotrauka Nr. 6, šaltinis: Colourbox.com

1c užduotis „Pirmas dalykas ką pagalvoji, kai pasakau...”

Mokiniai surašys pirmiausiai į galvą atėjusias idėjas, kurios kyla pasakius raktinius žodžius. Visi pasidalins savo asociacijomis ir aptars, kuo jos skiriasi.

 Darnaus vystymosi įgūdžiai	Savęs suvokimo kompetencija.
 Pamokos	Istorija; Matematika; Literatūra.
 Patarimai ir rekomendacijos	Ši užduotis naudinga norint, kad mokiniai pagalvotų apie save ir mokyklos mokymosi aplinką. Dalyviai susikurs savo asmeninį supančios aplinkos vaizdą ir kartu analizuos, kokią reikšmę ji turi kiekvienam mokiniui klasėje.
 Priemonės	Rašikliai ir popierius.

INSTRUKCIJA: Perskaitykite kiekvieną raktinį žodį atskirai. Paprašykite mokinių ant lapo parašyti pirmą į galvą atėjusią mintį išgirdus kiekvieną raktinį žodį. Atsakymai gali būti surašyti ant mažų lapelių ir prilipdomi ant sienos ar vieno bendro lapo (kiekvienam žodžiui atskirai).

Paskatinkite dalyvius rašyti tikrai tai, kas jiems pirmiausiai šauna į galvą. Tai gali būti mintis, jausmas, klausimas ar „aš nežinau“, kažkas gera ar bloga.

Raktiniai žodžiai:

- 1) Mokyklos pavadinimas
- 2) Mokinio gyvenimas
- 3) Darnumas
- 4) Dalyvavimas
- 5) Ateities lūkesčiai
- 6) Taika
- 7) Atsakomybė
- 8) Smagus laisvalaikis
- 9) Švietimas
- 10) Pilietybė.

Klausimai:

- *Kaip jautėtės rašydami reakciją į pasakytą žodį?*
- *Kokius savo įgūdžius turėjote panaudoti atlikdami šią užduotį?*
- *Kokius įgūdžius naudojo kiti moksleiviai?*
- *Ko išmokote iš šios užduoties?*
- *Kaip manote, kokią prasmę visi šie dalykai turi jūsų mokykloje?*

9 Priedas – šioms užduotims „Buvimas savimi ir identitetas“,
„Susitikimas viduryje“, „Ką mes perkame?“

Nuotrauka Nr. 1, šaltinis: Lina Straukė

Nuotrauka Nr. 2, šaltinis: Leonid Smulskiy

Nuotrauka Nr. 3, šaltinis: Colourbox.com

Nuotrauka Nr. 4, šaltinis: Lewis Akenji

Nuotrauka Nr. 5, šaltinis: Wikimedia Commons

Nuotrauka Nr. 6, šaltinis: Colourbox.com

Nuotrauka Nr. 7, šaltinis: Leonid Smulskiy

Nuotrauka Nr. 8, šaltinis: Leonid Smulskiy

Nuotrauka Nr. 9, šaltinis: Leonid Smulskiy

Nuotrauka Nr. 10, šaltinis: Leonid Smulskiy

Nuotrauka Nr. 11, šaltinis: Colourbox.com

Nuotrauka Nr. 12, šaltinis: Lina Straukē

Nuotrauka Nr. 13, šaltinis: Leonid Smulskiy